

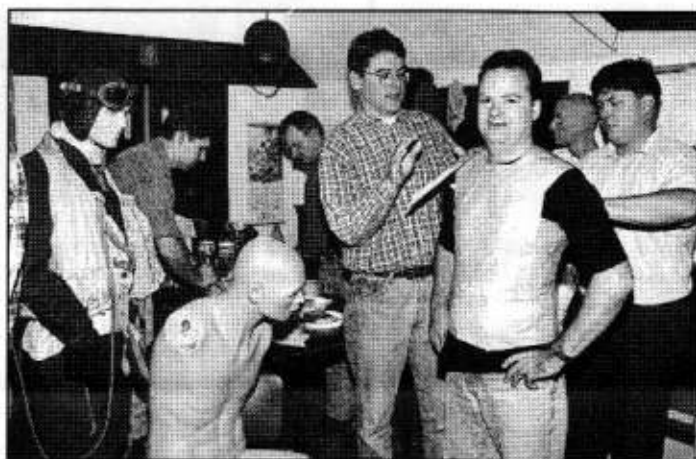
FORT ORDONNANS

UITGAVE: NEDERLANDS KUSTVERDEDIGINGSMUSEUM 'FORT AAN DEN HOEK VAN HOLLAND'

1995 wordt bijzonder jaar

Fort maakt opnieuw geschiedenis

Het 'Fort aan den Hoek van Holland' zal in 1995, als alle plannen doorgaan, **nieuw geschiedenis gaan maken.** Om te beginnen zal het historische verdedigingswerk op 5 mei het decor zijn van een uniek bevrijdingsfeest. En hoogstwaarschijnlijk krijgt het volgend jaar haar koepels terug. En zoals het er nu naar uitziet, komt er misschien ook een pantserkoepel met kanon uit het voormalige Fort Velsen op het terrein te staan. Deze koepel is tot rijksmonument verklaard.

De restauratie van het fort en de inrichting van het Kustverdedigingsmuseum zou niet mogelijk kunnen zijn zonder de vrijwillige medewerkers. En zonder de sponsors natuurlijk. Soms gaat dat samen. Een voorbeeld: onlangs kwamen leden van de Ronde Tafel Westland naar het fort om als model te fungeren voor poppen, die komen te staan in een diorama, waaraan zij eerder een financiële bijdrage leverden.

FOTO: HANS KUIJZER/WEGENER SUTHOFF WEEKBLADEN

Er zullen in ons land maar weinig plaatsen te vinden zijn, die zo doordrenkt zijn met herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog als het Fort; als dit Nederlands Kustverdedigingsmuseum.

Neem alleen al de Duitse bakkerij als een van de tastbare bewijzen, dat de Duitsers van 1940 tot 1945 het Fort hadden ingenomen. Maar ook de verschillende vaste exposities, de Biber en de herdenkingskamer,

zijn herinneringen aan een oorlog, die nog maar pas 50 jaar achter ons ligt. Herinneringen aan een tijd, waarin zo'n 8000 Duitse militairen zich binnen de 'Festung Hoek van Holland' bevonden.

Middelpunt

Zoals het er op dit moment naar uitziet, wordt het Fort dus het

middelpunt van de Hoekse bevrijdingsfeesten. Voorzitter Jan Wouters: 'De plannen verkeren in het beginstadium. We willen er nog niet al teveel over loslaten. Maar het wordt als alles doorgaat, een heel bijzonder historisch feest.'

Een werkgroep, samengesteld uit de Hoekse Oranjevereniging en het Nederlands Kustverdedi-

gingsmuseum, is inmiddels al volop bezig met de voorbereidingen. Het tweede historische tijdstip valt hoogstwaarschijnlijk eind september. Er bestaan vergevorderde plannen om dan de koepels weer terug te brengen op het Fort. Het gaat om replica's op ware grootte van de koepels, die tijdens de Tweede Wereldoorlog, door de Duitsers zijn weggehaald. Wouters: 'Een van onze grootste sponsors wil ons Fort hiermee zijn oorspronkelijke 'gezicht' terug geven.'

Op beide festiviteiten komen we in een volgende Fort Ordonnans uitgebreid terug. Er worden momenteel pogingen ondernomen, in samenwerking met het Legermuseum te Delft, om de koepel uit Velsen naar Hoek van Holland over te brengen. Dit is zo'n technisch omvangrijke operatie, dat er nog vele besprekingen nodig zullen zijn om zowel de technische als de financiële kant rond te krijgen.

'Dankzij sponsors kunnen we weer verder werken'

Voorzitter Jan Wouters: 'Het is fantastisch dat we elk jaar weer sponsors kunnen vinden. De één geeft geld, de ander goederen of verleent diensten.'

Dankzij hen kunnen we verder werken aan 'ons' fort. Namens alle medewerkers **vik daarom graag alle sponsors en instellingen nogmaals bedanken.'**

De sponsors en meewerkende instellingen van 1994 waren, in alfabetische volgorde:

Avezaat Machinefabriek te Schiedam; Aircraft Recovery Group te Assendelft; Het Anjerfonds; Stichting Bevordering Volkskracht te Rotterdam; Bos en Duin Partycentrum/Cateringbedrijf te Hoek van Holland; Brandweer Hoek van Holland; Brandweer Rotterdam; C'Est Bon, petit restaurant, Hoek van Holland; Van Dam doe-het-zelf te Hoek van Holland; Deelgemeente Hoek van Holland; DSM te Hoek van Holland; El-Con speciale elektrotechnische producten te 's-Gravenzande; Elektro Holland te Hoek van Holland; End of the Line, truck en trein stop te Hoek van Holland; Gemeente Rotterdam; Gemeentelijk Havenbedrijf te Rotterdam; Hotel America te Hoek van Holland; C. de Jong elektro aggregaten te Hoek van Holland; Knijnenburg

Kassenbouw te Hoek van Holland; Koninklijke Marechaussee te Hoek van Holland; Kon. Ned. Leger- en Wapenmuseum Generaal Hoefer te Delft; Koudijs Aannemingsbedrijf te Oud Beijerland; Kuyvenhoven elektrotechnisch bedrijf te 's-Gravenzande; Marinemuseum der Koninklijke Marine te Den Helder; Mariniersmuseum der Koninklijke Marine te Rotterdam; Munitie Technologisch Museum te Amsterdam; Stichting Menno van Coehoorn; Van Mierlo Bouwmaatschappij te Maassluis; Militair Luchtvaart Museum te Soesterberg; Ministerie van Defensie te Den Haag; Mercur Museumschip te Scheveningen;

Vervolg op pagina 4

INHOUD

2

Vergeten drama boven water gehaald

3

Herinneringen waren te gekleurd'

4

Forten speelden belangrijke rol in de oorlog

Vergeten drama boven water

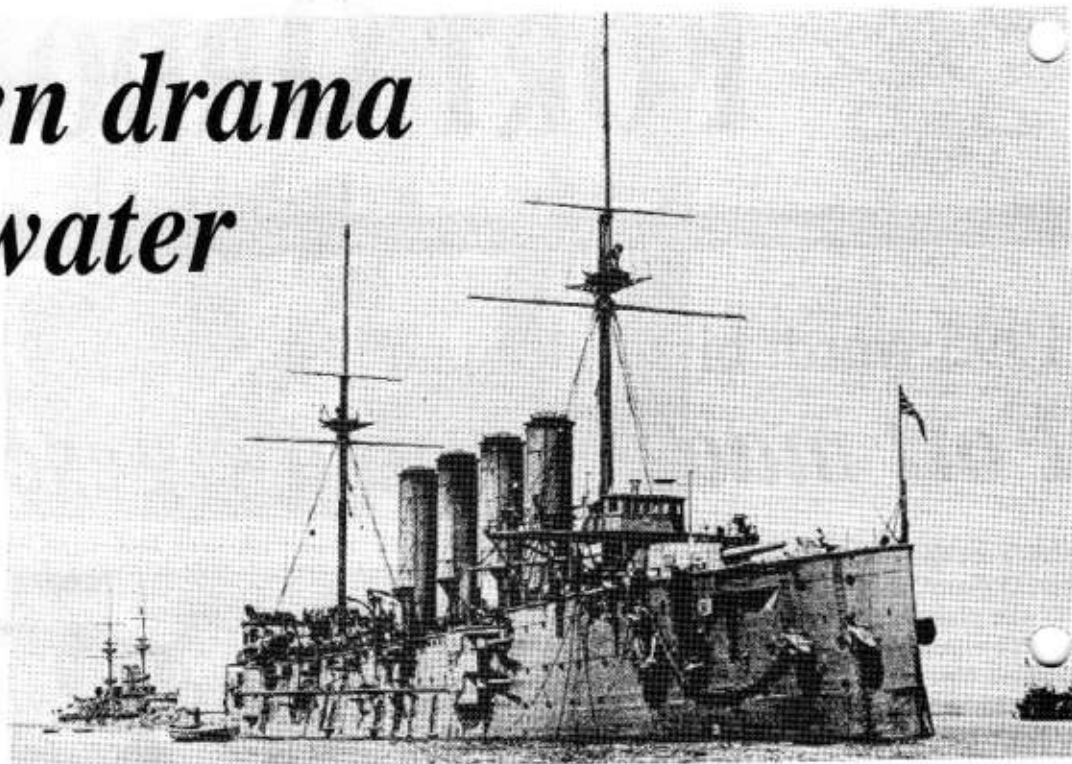
Het is dinsdag 22 september 1914. In het Fort worden twintig drenkelingen binnengebracht. Het zijn overlevenden van een van de grootste drama's die zich ooit voor de kust van Hoek van Holland heeft afgespeeld. Die dag verloren ruim 1400 Britse Marinemensen het leven. Het waren de bemanningen van de Pantserkruisers Hogue, Aboukir en Cressy, die door een Duitse onderzeeboot tot zinken waren gebracht:

Dirk Ruis en Piet van Noort, bestuursleden van het Fort, hebben het hele verhaal boven water weten te halen. Ruis raakte geïntrigeerd, toen hij bij De Slegte een boekje tegenkwam, waarin deze 'zeeslag' aan de orde kwam. Piet van Noort, die tevens de collectiebeheerder van het Fort is, kwam in het Hoekse Reddingmuseum Jan Lels een huls tegen, die van de Cressy afkomstig was. Ook hij wilde er meer van weten. Archieven in binnen- en buitenland werden doorgespit. Inmiddels heeft Ruis het verhaal op papier gezet.

Bizar

Het is een bizar verhaal. Een verhaal ook van historisch belang, want in feite wisten tot op die 22ste september 1914 noch de Duitsers noch de Engelsen wat een torpedo kon aanrichten. De Duitsers hadden kort daarvoor de eerste scherpe torpedo vanaf een ondergedoken boot, een U-21, op de Britse H.M.S. Pathfinder afgeschoten. Maar de bemanning van de U-9, waar het in deze historie om gaat, had nooit eerder in een echt gevecht een torpedo afgevuurd. Ze vroeg zich zelfs af of zij door de explosie niet samen met de tegenstander zou zinken.

Op het Engelse departement van Marine zou men zich zeer verbaasd tonen over het gemak waarmee een onderzeeboot drie

Pantserkruisers tot zinken had kunnen brengen. Toen pas werd begrepen, dat de Duitse U-boot een wapen was waar terdege rekening mee moest worden gehouden.

Het verhaal begint in de vroege ochtend van dinsdag 22 september als de drie Engelse Pantserkruisers, die al patrouillerend een deel van de Noordzee moeten beveiligen, langzaam voorbij de monding van de Nieuwe Waterweg varen, op ongeveer 20 zeemijlen ten noord-westen van Hoek van Holland. Normaal gesproken worden zij begeleid door torpedojagers, maar door het slechte weer van enkele dagen daarvoor, zijn die teruggekeerd naar hun thuisbasis, het Engelse Harwich.

Op dat moment komt vanuit de richting Scheveningen een Duitse U-boot aan. Deze is op weg naar Oostende. De U-boot

is, ook al vanwege het slechte weer, dicht onder de kust gaan varen. Opeens ziet de wacht-officier het silhouet van een lange smalle mast over de kim. Hij waarschuwt commandant Weddigen, die meteen het bevel geeft om te duiken. Door de periscope zien ze dat het om drie Britse kruisers gaat.

Kolen sparen

De kruisers hebben dan de snelheid net teruggebracht tot 8 knopen om de patrouille-afstand voor de dag in te nemen. Ze stomen in kalme gang op. Niet op zigzag koers. Nee, in frontlinie. Want dat spaart kolen.

Op de U-boot heerst op dat moment grote vreugde. En spanning. Eindelijk gaat het er dan toch een keer van komen. De commandant laat de torpedo-buizen klaar maken.

Hij kiest voor de middelste van de drie schepen. Tot het uiterste gespannen telt iedereen in de boot de seconden af.

Zal dit hun einde zijn? Niemand aan boord kent immers de uitwerking van een torpedo-explosie op korte afstand...

Plotseling wordt in de verte een doffe klap gehoord, gevolgd door een hel kletterend geluid. Zou dit dan een torpedotreffer zijn?

Aboukir

De U-9 blijkt de Aboukir geraakt te hebben.

De bemanning van de kruiser wordt opgeschrikt door de hevige explosie. De commandant denkt een mijn te hebben geraakt en seint dat over naar de andere twee kruisers, die onmiddellijk te hulp schieten. De sloepen worden gestreken.

De Aboukir maakt zwaar slag-zij. De bemanning klimt, glijdt en springt overboord. Ooggetuige H. Hook, opvarende van de Hogue: 'Het is voor het eerst, dat ik mensen zie vechten voor hun leven.'

Vanaf de Hogue wordt zoveel mogelijk hout overboord gegoooid. Overlevenden klampen zich vast aan de mess-tafels, stoelen, banken, kisten en kasten.

En ondertussen wordt in de U-boot de torpedobuis herladen.

Piet van Noort (links) en Dirk Ruis, hebben het hele verhaal boven water weten te halen.

FOTO: WETLANDS FOTOBURO

In de volgende Fort Ordonnans de ondergang van de andere twee kruisers, de behandeling van de overlevenden in het Fort en de begrafenis van vijf slachtoffers in 's-Gravenzande.

Herinneringen te gekleurd

Herinneringen zijn meestal wat gekleurd. Maar de 'Engelsen' hebben het in de vorige editie van de Fort Ordonnans behoorlijk bont gemaakt, zo blijkt uit verschillende reacties.

In het oktober-nummer stond onder de titel 'Een kaleidoscoop van verschrikkingen' een samenvatting van een verslag over de gebeurtenissen in de meidagen van 1940 in en om het Fort. Het was afkomstig uit de archieven van de Irish Guard.

Oud-gediende J.L.B. Gottmer, in die dagen in Hoek van Holland gelegerd was, zet grote vraagtekens bij de herinnering

van de Engelse predikant Stenor, die de 'wegen en straten in Hoek van Holland bezaaid zag liggen met dode en stervende burgers'. Gottmer: 'Volgens mij is dit uitermate sterk overdreven. Ik heb alleen maar doden en gewonden van het Engelse leger waar kunnen nemen.'

Hij herinnert zich ook nog iets anders: 'In het R.V.S. Kamp is een man van ons leger tijdens het aardappelschillen door een kogel getroffen... Ik weet niet of deze is overleden.'

C. Carriere, destijds batterijcommandant, is van mening, dat de Engelsen wel een heel dwaze voorstelling van zaken hebben gegeven: 'Die Fortbe-

manning, die er af en toe even op uittrekt om wat Duitsers in te rekenen...'

'Er is geheel over het hoofd gezien, dat de infanterie de Stelling Hoek van Holland en dus ook de Kustbatterij op voorbeeldige wijze heeft beschermd. De patrouilles konden vanuit het Fort de door de Infanterie gevangen genomen Duitsers ophalen.' De infanteristen waren de oren en ogen van de vesting Hoek van Holland.'

Carriere zat destijds zelf op Rozenburg. Vandaar uit zag hij dat 'het fort' op het bos schoot. 'Je zag eerst een rookkolom uit het kanon komen en daarna rolde een zware dreun over het water.' Overigens heeft deze

oud-militair ook geen 'golven Duitse bommenwerpers' over het dorp zien komen om over de vele doden en gewonden in de straten nog maar te zwijgen. 'Wat een gek verhaal. En dan ook nog die stroom Rotterdamers, die hun heil in de Hoek gingen zoeken...' Er blijkt nog een 'foutje' (wat heet...) in het artikeltje te hebben gestaan. De Koningin is niet vertrokken met de Malcolm, maar met de HMS Hereward. En de ministers gingen aan boord van de HMS Windsor.

Het mag inmiddels duidelijk zijn: wij zullen het in de Fort Ordonnans voortaan maar houden bij de herinneringen van de Nederlanders...

Begunstigers en sponsors

Het Kustverdedigingsmuseum wordt mede in stand gehouden door begunstigers. Men kan begunstiger worden door minimaal f25,- over te maken op rekeningnummer 32.32.90.906 bij de Rabobank of Postbanknummer 12.64.57 ten name van de stichting Fort aan den Hoek van Holland. Met een éénmalige bijdrage van minimaal f500,- wordt men 'Begunstiger voor het leven'. Bedrijven kunnen zich aanmelden als sponsor. Dit kost minimaal f300,- per jaar, waarvoor men een naamsvermelding krijgt op het sponsorbord. Zowel begunstigers als sponsors ontvangen een gezinskaart, waarop tijdens de openingsdagen gratis het Kustverdedigingsmuseum kan worden bezocht. Verder ontvangt men vier keer per jaar de 'Fort Ordonnans'.

FORT ORDONNANS

Uitgave van de stichting 'Fort aan den Hoek van Holland, beheerder van het Nederlands Kustverdedigingsmuseum, Stationsweg, Postbus 9, 3150 AA Hoek van Holland. Telefoon 01747-82898.

Voorzitter: Jan Wouters.

Redactie: Marijke Brabander
Vormgeving: Koos Jeremiassie
Druk: Johan Koopmans
en Willem v.d. Stap

Fort als decor voor speelfilm

De medewerkers even bijeen in een van de koepels.

FOTO: RONALD STAWWESSENER-SUTHOFF WELKOLAVIJ

Het Fort heeft als decor gediend voor de speelfilm 'Een touw met knopen', die in november in het Fort in première is gegaan. En passant heeft 'filmer' Henk van de Meeberg uit Maassluis er ook een perfecte promotiefilm voor het verdedigingswerk van gemaakt. Dat was

ook wel een beetje z'n bedoeling: 'Ik heb geprobeerd de sfeer van het Fort zo uit te beelden, dat de mensen er nieuwsgierig naar worden.' De film zal worden vertoond in zowel een nationaal als een internationaal wedstrijd-circuit van amateurfilmers. 'Een touw met knopen' is ge-

produceerd, geregisseerd en gemonteerd door Henk v.d. Meeberg, die daarnaast het script schreef. Willem Holleman, net als v.d. Meeberg lid van de Video- en Smalfilmclub Maassluis, hanteerde de camera. De acteurs en actrices zijn verbonden aan Toneelgroep Schater.

IN MEMORIAM

De Werkgroep Oud-Gedienden heeft de volgende kennisgeving van overlijden ontvangen:

G. Korving, lgt. 1938/2, KI/Reg. Genietroepen, overleden 27 oktober 1994.

E. Schellevis, lgt. 22, 1e reg. kustartillerie, overleden 24 november 1994.

Namens bestuur en werkgroep hebben we de familie inmiddels onze deelneming betuigd met dit verlies.

De Werkgroep zou het bijzonder op prijs stellen bij verhuizing of overlijden hiervan zo spoedig mogelijk schriftelijk op de hoogte te worden gesteld.

Herhaalde oproep

In de vorige Fort Ordonnans stond een oproep voor 'Groene Vingers' en een 'Timmermans-oog'. Helaas...

Nog steeds is er niemand gevonden, die de tuin rond het museum zou willen bijhouden. En ook de timmerman die nog de fijne kneepjes van het vak kent, heeft zich niet aangemeld. Maar wat niet is, kan nog komen. Vandaar opnieuw deze oproep. Geïnteresseerden kunnen alle informatie krijgen op 01747-82898.

Lijst van sponsors

Vervolg van de voorpagina

NAM Ned. Autobus Maatschappij te Harderwijk; Politie Rotterdam Rijnmond te Maassluis-Hoek van Holland; Primeur Stomerij te Naaldwijk; Radio Rijnmond te Rotterdam; Railbouw te Leerdam; Rapid Pane Glass Industries te Maassluis; Ronde Tafel Westland; Rijkswaterstaat te Hoek van Holland; Sulzle Transportbedrijf te Den Haag; Staelduinsebos Tuincentrum te 's-Gravenzande; Stout Perspex- en Plasticindustrie te Rotterdam; Vereniging Oud Employeés Koninklijke Shell; G. Ph. Verhagenstichting te Rotterdam; Vervenne Boekhandel te Hoek van Holland; VSB Fonds Westland en VSB Bank te 's-Gravenzande; VVV te Hoek van Holland; Wegener Sijthoff Weekbladen te Rijswijk; Westlands Fotoburo te Naaldwijk; Wilbrink Coatings verfindustrie te Zoetermeer; WOS, Westlands Oudgroep Stichting te 's-Gravenzande.

Het eerste boek werd door auteur Richard Heijster in het Fort overhandigd aan Michele Paris. Foto: RONALD STAM/WEGENER Sijthoff WEEKBLADEN

Forten rond Verdun speelden belangrijke rol in de oorlog

Forteritus is inmiddels een bekende 'ziekte'. Er zijn ook echter ook mensen behept met het 'Virus de Verdun'. Eén van hen is Richard Heijster. Hij schreef er zelfs een boek over. Omdat bij beide 'kwalen' de vestingwerken een grote rol spelen, bood Heijster het eerste exemplaar van 'Een bezoek aan Verdun - Breuklijn der Beschaving' in het Hoekse Fort aan de Franse cultureel attaché Michele Paris aan.

Het boek is een toeristische handleiding voor een bezoek aan Verdun, het Franse stadje, waar in 1916 tien maanden lang gevochten werd tussen de Fransen en Duitsers. In deze 'langste slag ooit geleverd' sneuvelde 700.000 soldaten.

Tijdens deze oorlog speelden de forten, die rondom het stadje waren gebouwd, een belangrijke rol. De Franse legerleiding zag in het begin van de strijd het belang van de vestingwerken niet in. Omdat de Duitsers eerder rond Luik in vier dagen tijd de forten aan diggelen hadden weten te schieten, werd besloten de vestingwerken rondom Verdun te ontmantelen. De forten, zo vond generaal Joffre,

hadden hun bestaansrecht verloren. Maar de Duitsers dachten er anders over. Zij wisten op 25 februari 1916 het grootste Fort in de verdedigingslinie, het Fort de Douaumont, waar nog maar zestig militairen en wat kanonnen in waren achtergebleven, te veroveren en brachten het daarna onmiddellijk op volle oorlogssterkte.

Pas op 23 oktober, nadat er een 400 mm granaat was ingeslagen, waardoor de elektriciteit uitviel en er brand uitbrak, verlieten de Duitsers het fort. Dat was voor de Fransen een belangrijke strategische en morele overwinning.

Het fort was overigens eerder zwaar beschadigd door een explosie in de opslagplaatsen voor granaten en vlammenwerpers. Bij de daarbij ontstane brand, op 8 mei 1916, vielen honderden doden. Maar waar moesten die begraven worden? De strijd was immers buiten de muren nog in volle gang. De Duitsers kozen er uiteindelijk voor 679 mannen in te metselen...

Een gedeelte van dit fort is tegenwoordig nog te bezichtigen. De rest staat op instorten.

Om een indruk te geven van de grootte van dit Franse vestingwerk: het heeft een oppervlakte van 3 ha en een lengte van 400 meter; onder het 12 meter dikke plafond kon aan 800 militairen onderdak worden geboden, een cijfer dat in 1916 soms opliep naar 3000.

Het boek van Richard Heijster is voor f29,50 te koop in het Hoekse Fort.

Openingstijden 1995

Het Kustverdedigingsmuseum is in 1995 geopend op 22 en 23 april (museumweekend); 29 april (Koninginnedag); 5 mei (bevrijdingsfeesten); 6 en 7 mei; 3 en 4 juni; 5 juni (2e Pinksterdag); 1 en 2 juli; 5 en 6 augustus; 2 en 3 september; 7 en 8 oktober; 4 en 5 november. Op de zaterdag is het museum geopend van 13.00 tot 16.00 uur en op zondag van 11.00 tot 16.00 uur. De toegangsprijs bedraagt f4,50 voor volwassenen en f2,50 voor kinderen van 4 t/m 12 jaar en 65-plussers.

Rondleidingen

Voor groepen van minimaal tien personen kunnen er op afwijkende tijden (eventueel ook in de avonden, maar niet op zondag) rondleidingen worden georganiseerd. De kosten bedragen f3,50 per persoon. (Voor scholen f3,- per persoon). Voor een afspraak kan contact worden opgenomen met het Kustverdedigingsmuseum op 01747-82898; met J. Admiraal (coördinator rondleidingen) op 01747-83387 en met J. Wouters op 01747-83128.

VVV rondleidingen

Individueel inschrijven kan via de VVV Hoek van Holland. Daarvoor moet men zich uiterlijk een dag van tevoren aanmelden aan de Hoekse Brink, telefoon 01747-82456. Kosten (f4,- per persoon) moeten vooraf bij de VVV worden betaald. Er is in 1994 nog een VVV rondleiding op 28 december. In 1995 zijn er rondleidingen op 4 januari; 28 februari; 2 maart; 6, 11, 13, 18, 20, 25 en 27 juli; 1, 3, 8, 10, 15, 17 en 22 augustus; 17, 19, 24 en 26 oktober; 27 december. Alle rondleidingen beginnen om 13.30 uur.

REÛNIES

Hieronder volgen de data waarop in 1995 de reünies c.q. oud-gedienden-dagen worden gehouden.

Zaterdag 1 april

De jaarlijkse 'oud-gedienden-dag' voor ex-militairen van de Kon. Landmacht.

Zaterdag 8 april

Reünie voor oud-militairen van de Kon. Marine en het Korps Mariniers.

Vragen over Marine Uitkijk Dienst

Vanaf mei 1945 werd de Marine Uitkijk Dienst ingezet bij het mijnen vegen langs de Nederlandse kust. De Werkgroep Inrichting Museum is op zoek naar mensen die daarover informatie kunnen geven. Met name degenen die rondom Hoek van Holland aan het werk zijn geweest, worden verzocht contact op te nemen met de Werkgroep via Postbus 9 te 3150 AA Hoek van Holland of telefonisch op 01747-82898.